

פמיניזם בעידן הטרנס לאומיות

במוזיאון חיפה לאמנות

המאמר הבא הינו תימלול של שיחה מוקלטת, החלטתי להשאיר אותו ללא הגהה עם מעט מאוד תיקונים כדי לשמר את האותנטיות של השיח ואת התכנים כפי שנאמרו אשר חשיבותם בעיני - רבה ביותר, הרבה מעל לכל דיוק לשוני. כחלק מהפולורליזם עלינו לקבל את העובדה שלעיתים קרובות העברית היא שפה שניה או שלישית שלנו ולהתמקד בתכנים המשמעותיים.

ח. ב. א. מפגש עם סבטלנה ריינגולד אוצרת ראשית של מוזיאוני חיפה. ספרי לנו בבקשה על אשכול התערוכות המוצג עכשיו במוזיאון.

ס. ר. אשכול התערוכות המוצג עוסק בפמיניזם בימינו, בהשגיו ובמקום שלו, בהיסטוריה שלו. אחרי מאה שנה של פמיניזם כל התערוכות עוסקות בשאלה מה נעשה ומה ניתן להיעשות כדי לחולל שינוי מהותי בכל מה שקשור במעמדה של האשה במרחב הפוליטי.

ח. ב. א. נהדר, איך הגעתם לנושא ?

ס. ר. אחרי מאה שנה של פמיניזם זה השלב של להגיד מה נעשה או לא נעשה, תנועה שפועלת ועושה המון בנושא הזה, אם תרצי לשאול האם אכן חל שינוי אמיתי, וזה מה שחשוב, על יחסה של החברה כלפי האשה, אשה שהיא חזקה מספיק, אשה שהיא חזקה ואמיצה מספיק להכנס לתחומים שהם תמיד היו תחומים של גברים כמו התחומים של הפוליטיקה.

התערוכה המרכזית נקראת נלחמות בגורלן ועוסקת בנושא כח ואשה, מחקר מקיף נעשה על ידי לינדה לוכלין חוקרת פמיניסטית שבדקה דימויי נשים חזקות באמנות מסוף המאה השמונה ועד המאה העשרים. בשורה התחתונה, היא מצאה שהאמנות לא עסקה בדימוי הזה של האשה, באופן כללי, אין דימוי נשי שיש לו כח. בעצם מה שרצינו ליצור כאן היה ליצור איזשהו דיאלוג של מה היא אשה וכח באמנות. עד כמה אנחנו עדיין תלויים בכל מיני דעות קדומות בהקשר של אשה וכח, למשל אשה בהקשר המקומי, יש איזשהי הנגדה בין אשה שהיא אירופאית אמריקאית ומה שלא יהיה לבין אשה מזרחית שגם במדיה בדרך כלל מיוצגת כאשה כנועה, עם רעלה או חגי'אב או מה שזה לא יהיה. אז אמנים, אמניות שמוצגים כאן, יש גם אמנים וגם

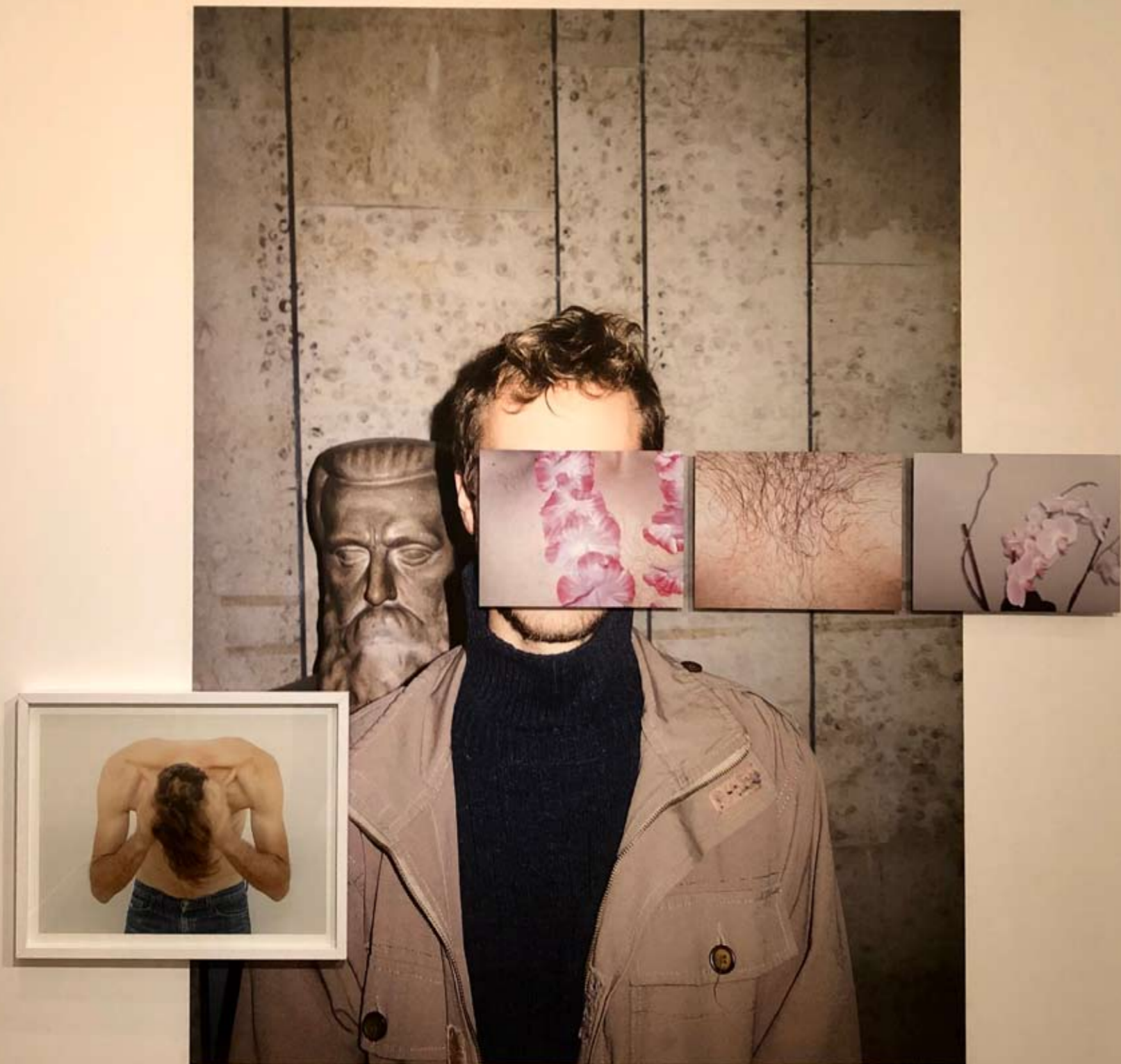
אמניות אנחנו לא רק וגם עירוב ביניהם.

ח. ב. א. בצדק, זה מוצדק לחלוטין. אין סיבה להגביל למין אחד נושא כל כך חשוב.

ס. ר. יש אנשים המגדירים את עצמם כטרנסג'נדריות וגם אמנים המגדירים עצמם כאמניות ואמנים גם יחד, קיבלנו כל גישה שהיא, בהקשר של מה היא אשה, מה היא בכלל, למשל העבודה של עינבל מנדס פלור, אמנית ישראלית יצרה סדרת עבודות מיוחדת על נשות כורדיסטן מחוז רגיוב שהן עכשיו לוחמות.

ח. ב. א. לוחמות אלה הפחידו את חיילי דעעש עד מוות, כי על פי אמנותם אם יהרגו בידי הלוחמות הכורדיות, כלומר בידי אשה, הם לא יגיעו לגן העדן המובטח, פחד זה חיזק את יכולת ההרתעה של הלוחמות פי מאה מאשר הלוחמים הרגילים.

ס. ר. ממש כך, הדימוי ההפוך הזה של הלוחמות, עבודה אחרת בצורת אגרוף קפוז נעשה על ידי אמניות מכולגריה ומהווה את אחד הסמלים של הפמיניזם, של כח נשי, וכאן גם הגודל של העבודה חשוב, מצד אחד הוא מאיים, מצד שני מחומר מאוד רך - זה בסך הכל בלון שהוא רך וקל יש כאן כח שהוא אחר, כח שהוא נשי. כח שבעצם מדבר

האשה עצמה. כמובן שעד עצם היום הזה גם בפמיניזם נחקרות גישות שהן עדיין לא מסכימות עם הגישה הזאת ולא מתייחסות אליה כאל גישה יחידה שיכולה באמת להשפיע. כי אם אנחנו מוותרות על הזכויות שלנו כנשים. על הזכויות של מי אנחנו בעצם צריכות להלחם?

ח. ב. א. היוצרת אינה מצפה שנילחם על נשיות או גבריות אלא שנמזג את הכל.

ס. ר. זה בדיוק מה שהיא רוצה לעשות. היא רוצה לדמיין עולם שהוא לא מיני. עולם שהוא כל כך מנוגד לעולם הציוני הזה, ברקע של העבודה ניתן לראות את הפסל של הרצל שגם מדבר על הציונות כעל משהו בעל גישה טוטאלית שבעצם מגדירה ותורמת לבינאריות הזאת, ולדיכוי של האשה במקומותינו בארץ ישראל.

ח. ב. א. אני לא ממש מוצאת קשר בין הציונות למעמד האשה, למען האמת. מעמד האשה בארץ באותה תקופה היה הרבה יותר טוב מאשר במקומות אחרים, זה נבע מצורך בכח עבודה והתפתחות מוצאת. אבל אם אני מסתכלת במבט יותר רחב, על אירופה על צפון אפריקה ומקומות נוספים מהם הגענו ושנוגעים לנו מבחינת עליה, מבחינת סוג אנשים, אופי אנשים אופי חברתי, אני חושבת שהציונות היתה במצב טוב יותר ואני לא רואה אפשרות קישור בין תחילת המדינה והציונות למה שקורה בכל הנושא הזה, נראה לי קצת מלאכותי העניין.

ס. ר. היא מדברת לא על תחילת המדינה, התקומה. היא מדברת על הימים שלנו.

ח. ב. א. לימינו אנו זה מאוד משמעותי. איו ויכוח, הפמיניזם קצת נתקע. יש לנו פה בעיה רצינית מאוד, צריך להעיר אותה. מעבר לזה, המינויות הבינאריות או האי מניות או כל תשאול שהוא מהסוג הזה יבורך מכיון שהוא מעיר את האנשים לחשוב והוא מעורר שאלות שכדאי מאוד לעסוק בהם. זה פשוט פותח לאנשים את הראש והם פתוחים יותר לקבלת האחר.

ס. ר. ללא ספק, זן באמת המטרה האמיתית

על האשה כעל בת כלאיים, כלומר אשה שהיא לא דוקא צריכה להתנהג כמו גבר או לאו דווקא צריכה להתנהג כמו אשה כלומר, היא לוקחת מכל התרבויות, היא לוקחת מכל המינים.

ח. ב. א. כלומר, אשה יכולה להיות היא עצמה, כפי שהיא מחליטה על עצמה. ללא שום תכתיבים, מתוך בחירה חופשית.

ס. ר. העבודה הזו נעשתה במיוחד עבור אשכול התערוכות הזה על ידי יעל מאירי התערוכה הזו מבוססת על הספר שהוציאה לפני שנה, הספר כלולים 150 צילומים שלה בנוף המקומי. כל הצילומים בודקים את המהות שלה, של להיות גם אשה וגם גבר בתוך העולם הציוני שהוא מאוד גברי.

ח. ב. א. מאוד דיכטומי, החלוקה בין המינים מאוד דיכטומית. מאוד ברורה.

ס. ר. הרעיון של הבינאריות בעצם הוא רעיון שקשור לגישה ולגל השלישי של הפמיניזם, הגל השלישי של הפמיניזם יצא כנגד הגישה שדוגלת בהגדרה הנוקשה, הגל השלישי של הפמיניזם אומר שגם הבינאריות משחקת תפקיד בדכוי האשה. ברגע שאנחנו נתרחק מהבינאריות ניתן אפשרות אמיתית לכל מי שרוצה להתקיים להתקיים. לכל מי שרוצה להשפיע, להשפיע, בנושא הזה. דוקא ההגדרה הספציפית של בין גבר ובין אשה היא חלק מהדכוי של

ס. ר. מה שאני יכולה להגיד בעניין של מי מתקבל מה מתקבל זה אני לא חושבת שזה קשור לזה. זה קשור יותר לעניין הזה שבעצם אנחנו עדיין חיים בעולם של הגדרות מאוד גבריות גם כל מה שקשור לציונות וגם כל מה שקשור לאידיאולוגיה שלפיה אנחנו חיים.

ח. ב. א. מכיון שהציונות מיליטריסטית במידה לא מבוטלת כמו כל דבר אחר שהם עושים.

ס. ר. בדיוק ככה, מה מקומה של האשה או בכלל בתוך האידיאולוגיה המיליטנטית הזו, האם משהו השתנה או האשה כמו שהיתה כך נשארה - כלי בידי האידיאולוגיה הגברית מסקולנית, יש נסיון באיזשהו אופן למסך את הדיכוי של האשה בעצם זה שהיא מציגה אותה כנאורה, הרבה פעמים אנחנו רואות נשים במדים ועם רובה והכל, השאלה עד כמה זה בכל מקרה לא ניצול בסופו של דבר דימוי שהוא דמוי של אשה כוחנית. בסופו של דבר אשה במקרה

ח. ב. א. הקישור לתחילת המדינה לא מסתדר לי, באופן אישי, לא מסתדר לי.

ס. ר. יש הרבה חוקרים שמדברים על שהאידיאולוגיה צריכה להיות מבוססת על מסקולניות הגברים הם אלה שבסופו של דבר מובילים את התנועה הזאת, נשים עדיין מספקות בתוך התנועה הזאת גם בתחילה וגם אחר כך את התפקיד המסורתי של האשה, ששולחת את בניה לקרב, כל התפקידים המסורתיים שאפשר לדמיין אותם בהקשר של איזשהי אדיאולוגיה כמו כל אדיאולוגיה אחרת. היא בעצם שואפת להתרשים כנגד המסקולניות המופגנת הזאת שמאפיינת את הציונות.

ח. ב. א. או קיי, זה מעניין, זו נקודה מעניינת. מצד שני אנשים שהם בין המינים או כל המינים ממילא אינם מתקבלים לשרות צבאי בשל הבעיות של הקיום השוטף.

הטוב ביותר בשבילה, שזה כמובן גבר. למשל אם אני לוקחת אגדה שכזו שכולנו גדלנו עליה, סינדרלה, בעצם היא מבוססת בדיוק על ההנחות יסוד אלה. רק לגבר יש את האפשרות לבחור נשים, מתוך כמה שיותר נשים, את האשה המתאימה ביותר ובדיוק מה שעושה שמה הנסיך, הוא קורא לכל נשות הממלכה ולמי שתתאים הנעל היא זאת שתהיה... הוא עושה את התחרות הזאת, וכולנו גדלנו על התחרות הזאת, בעצם מה שמדברות כאן האמניות שמוצגות בתערוכה הזאת, הן מדברות על איזשהי אפשרות של סולדריות אמיתית, של פעולה שאכן תשבור את כל הדעות הקדומות את כל הסטראוטיפים האלה ותבליט את הסולידריות בין הנשים בכל העולם, בין אשה שהיא בדרום אפריקה ובין אשה שהיא בדרום אמריקה, זה לא משנה. המטרה היא להביא לשינוי אמיתי במעמדה של האשה.

למשל העבודה הזאת היא עבודה של אמנית אינדונזית שעוסקת באקו פמיניזם, היא משווה בין ניצול יתר קפיטליסטי חזירי עם ניצולה של האשה, היא פנתה לשני ארגונים, לארגון של נשים למען הסביבה בפלסטינה ולארגון של נשים למען הסביבה בישראל בעצם שני האירגונים והנשים אשר עומדות בראשם שהם יצרו בעצם ביחד את המיצב הזה.

ח.ב. א. שאלה מעשית לחלוטין מכיון שנתקלתי כבר בדברים מהסוג הזה, מי עומד בראש האירגונים האלה? גברים או נשים?

ס. ר. נשים, אלה אירגוני נשים למען הסביבה. מתוך הדיונים שערכו לאורך חודשים לפני פתיחת התערוכה יצרו את הרעיון הזה של המנדלה, העבודה הזאת נקראת זרעים של שלום וכל אחד יכול להגיע וליצור מנדלה משלו עם כל מה שקשור לסמל של המנדלה בתרבות היהודית ולהגיע לשלום שאליו שואפות גם האמנית וגם הפעילות שעבדה איתן.

כזה משמשת את הלוחמה הגלובלית, למשל האשה האמריקאית משמשת את הלוחמה הגלובלית לצרכים שאין להם שום קשר לפמיניזם או למעמד של האשה.

ח. ב. א. תרשי לי לא להסכים איתך, בעניין הזה. הנקודה עצמה מעניינת וראויה מאוד לדיון. אני נגד מדינות מילטריסטיות באופן בסיסי כתפישת עולם אבל שילוב נשים בכח הלוחם בדומה לגברים הוא כן פמיניסטי בעיני זהו צעד לאיזשהי נקודת שוויון כלשהי וגם מונעת את האמירה השוביניסטית שהיתה מקובלת: את לא מבינה, את לא שרתת את לא עשית זה. זה התירוץ הקבוע של השיח השוביניסטי.

ס. ר. ללא ספק שזה נורא חשוב, אני לא מדברת על הפעולה עצמה, אני מדברת על יצוג של אשה

ח. ב. א. יש קשר ישיר בין שני הדברים

ס. ר. יכול להיות, הרבה פעמים, המיצג של יעל על מדבר על השקריות שבתוך המיצג הזה, כמובן שאפשר להסכים או לא להסכים.

ח. ב. א. זהו מיצב מרתק שמעלה הרבה מאוד נקודות שראויות לדיון ואני חושבת שיעסיק את האנשים לא מעט.

ס. ר. האולם הזה מוקדש לסולידריות נשית כאשר יש הבחנות בתוך התערוכה המתייחסות לעובדה שמלמדים נשים מילדות שבעצם היחסים היחידים שיכולים להיות בין אשה לאשה הם יחסי תחרות וכמובן שמלמדים אותה באותה הזדמנות שתכלית חיי אשה הם לתפוס את הגבר העשיר ביותר, החזק ביותר, הגבוה ביותר, מה שזה לא יהיה... ולכן היחסים היחידים שיכולים להיות בין אשה לאשה היא התחרות הזאת של להשיג את משאב הכח המתאים ביותר.

בשיתוף פעולה עם האמנית האיראנית עם האמנית מבולגריה ועם האמנית מהודו כשכל אחת מהן מדברת כמובן על מקומה של האשה והכל ביחד יוצר איזשהו שולחן שהן יושבות ביחד. הרעיון הזה שהן מכל הארצות בעצם מלכד לשיבה אחת, ארוחה אחת כשהן בארוחה שהיא בתקווה

ח. ב. א. כלומר אם אני אנסח את זה בצורה קצת חדה בעניין הזה של הסולדריות הנשית וההפרד ומשול למעשה כל החינוך של הנשים להצלחה לתפוס זכר מצליח ולהתחרות אחת בשנייה כשבעצם באופן טבעי אנחנו מעדיפות סולדריות נשית, אנחנו מעדיפות שיתוף פעולה, אנחנו עוברות שטיפת מח כדי לא לשתף פעולה בתקווה אנחנו עוברות שטיפת מח הרבה יותר חמורה כדי להיות נשות של אנשים.

ס. ר. נכון. כן. ממש ככה, בדיוק ממש ככה.

ס. ר. איזבלה וולובניק אמנית צעירה שבעצם רק לפני שנה סיימה את המדרשה זו תערוכת יחיד מוזיאלית ראשונה שלה אנחנו גאות בה, מה שהיא עושה כאן היא בעצם מדברת על המושג כלבתא, התערוכה נקראת ביק, קראפט, ומה זה אומר בעצם להיות אשה וקראנו גם לתערוכה שלנו, עושות הסטוריה זה מתוך אימרה מאוד ידועה שנשים נחמדות לא עושות היסטוריה, היא מדברת כאן על על הסטראוטיפ הזה שאשה צריכה להיות נחמדה, השיח על הנחמדות הוא שיח שמכוון בדרך כלל לנשים, מלמדים את האשה שהיא אמורה להיות נחמדה מלמדים אותה מהרגע הראשון שהיא אמורה לאצור בתוכה את כל הזעם ואת כל הצעקות, להיות מבויתות, קשורות לבית.

ח. ב. א. המשפט הכי נפוץ גם כשאת עוברת סתם ברחוב: למה את לא מחייכת?

ס. ר. בדיוק, אשה חייבת להיות נחמדה, שיח הנחמדות הוא זה שנגוד יוצאת איזבלה, יש פה מלא מלא ילדות שפתאום מתגלות לנו...

ח. ב. א. כלא מחייכות...

ס. ר. לא מחייכות, בוכות וגם כועסות. היא מתייחסת אל מעין דיוקן עצמי אשר חוזר על עצמו כל הזמן, בהיסטוריה של אירופה במאה השש עשרה היה כזה עונש לנשים, עונש פומבי שהם היו צריכים ... נשים שהוגדרו כסוררות היו צריכים לענוד, איך זה נקרא, של כלבים...

ח. ב. א. חסם היה גם חסם שהשתמשו בו בבתים כדי להשתיק את הנשים כדי לקחת מהן את קולן! לא תמיד כעונש אלא כהתעללות נטו, קטעי שליטה!

ס. ר. היה ממש אביזר ששמו על הפנים

ח. ב. א. כן, בדיוק כמו חגורות הצניעות כדי להשתיק ולהשפיל את האשה ולשלוט בה!

ס. ר. היסטוריה ארוכה של אילוף האשה כדי שהיא תהיה ממושמעת, ההתרסה של האמנית שהיא אישה מאוד צעירה, מחפשת את דרכה וכמובן עם התייחסות מאוד בולטת שהיא כמובן למה שהיא מבחינה בו מאז שהיא ילדה קטנה, להיות נחמדה.

ח. ב. א. גישה בריאה ומעניינת מאוד, נעבור לקיר ליד, מה קורה עליו?

ס. ר. אמנית זו, מתילדה טר היינה, מה שהיא עשתה החל מתוך מחקר לאורך שנים רבות. היא הציגה בעולם בכמה תערוכות מאוד חשובות וזו פעם ראשונה שהיא מציגה כאן בארץ. יש לה אלפי דמויות של נשים, בעצם היא לוקחת דמוי מכל מיני ארצות, בדרך כלל נשים לא לבנות כביכול, הזכר היחיד שנשאר מהנשים האלה למעשה הוא הדמוי, אנחנו לא יודעות שום דבר על הנשים האלה לא נשאר שום דבר בהיסטוריה כמו של הגברים כמובן, ומה שהיא עושה, היא מצרפת לה מהצד הזה (האחורי) סיפור של אשה אחרת עליה יש איזשהי עדות.

ח. ב. א. הסיפור ההיסטורי אישי של אותה אשה שמצורפת לכאן - אני מניחה שאין לה דמוי?

ס. ר. בדיוק, בדיוק, מה שקורה. זאת אומרת ההתרסה שלה כמובן היא התרסה כנגד כל מה שנעשה כדי להעלים איזשהי השתתפות של נשים...

ח.ב. א. ההיסטוריוזציה - כתיבה גברית על גברים, כן.

ס. ר. כן, בכל תחומי החיים, הדתיים, הפוליטיים הרוחניים הכל הכל, והיא בעצם מה שהיא עושה כמובן מנסה להחזיר אותן אלינו לתודעה שלנו, אנחנו בחרנו מאה חמישים ושמונה דמויות יש לה הרבה יותר, מתוך מאה חמישים ושמונה יש הרבה דמויות שקשורות כאן לפלסטיונה, היא עשתה גם דמויות חדשות במיוחד בשבילנו.

ס. ר. הרעיון של הסולדריות, הביחד, הפמיניזם עצמו האמנות - מחווה לאחת העבודות החשובות של יהודית שיקאגו, מה שאנחנו רואים כאן בעצם העבודה של שלי סיגל אמנית ישראלית שבעצם פרויקט של הרבה נשים, שבעצם מה שהיא עושה, בעצם כאן מציגה שלושה שיתופי פעולה עם אמנית מאיראן אמנית מבולגריה ואמנית מהודו.

ח. ב. א. האמנית מאיראן גרה באיראן?

ס. ר. שאלה גדולה, כמובן לא באיראן אבל לא יודעת איפה גרה עכשיו האמנית הזאת, בכל מקרה יצרו ביחד, חלק מהצלחות נעשו

